

Resource: Kamusi ya Biblia (Tyndale)

License Information

Kamusi ya Biblia (Tyndale) (Swahili) is based on: Tyndale Open Bible Dictionary, [Tyndale House Publishers](#), 2023, which is licensed under a [CC BY-SA 4.0 license](#).

This PDF version is provided under the same license.

Kamusi ya Biblia (Tyndale)

R

Rangi, Rehema, Roho, Roho wa Mungu, Roho wa Yesu Kristo

Rangi

Agano la Kale(AK) na Agano Jipya(AJ) hazina neno halisi kwa "rangi," ingawa neno hilo linaonekana mara kadhaa katika Biblia zetu za Kiswahili. Maneno yaliyotafsiriwa kama "rangi" yana maana tofauti kabisa katika lugha za asili.

Neno linalotafsiriwa mara nyingi kama "rangi" katika King James Version (KJV) linamaanisha "jicho" na linapendekeza "mwonekano" ([Law 13:55](#); [Hes 11:7](#); [Meth 23:31](#); [Ezek 1:4, 7, 16, 22, 27; 8:2; 10:9; Dan 10:6](#)). Ni [Mambo ya Walawi 13:55](#) pekee inayoshikilia tafsiri ya "rangi" katika Toleo la Kurekebisha la Kiwango RSV katika Kingereza. Maneno mengine yanayotafsiriwa kama "rangi" katika RSV yanahusu mwonekano wa uso ([Dan 5:6-10; 7:28](#)), vitambaa vya rangi mbalimbali ([Meth 7:16; Ezek 17:3; 27:24](#)), mawe ([1 Mambo 29:2](#)), na vifua vya vita ([Ufunuo 9:17](#)). "Kanzu ya rangi nyingi" ya Yosefu ([Mwan 37:3](#), KJV) na "vazi la rangi mbalimbali" la Tamari ([2 Sam 13:18-19](#), KJV) vilikuwa ama kanzu za mikono mirefu au kanzu zilizopambwa vizuri ambazo zilikuwa alama ya hadhi ya kupendelewa.

Kwenye AJ, neno linalomaanisha "udanganyifu" limetumika kwa kizamani katika [Matendo 27:30](#) na lilitafsiriwa kama "rangi" na watafsiri wa KJV. Pia waliongeza neno "rangi" kwenye [Ufunuo 17:4](#), dhahiri ili kufafanua maana yake.

Ingawa rangi nyingi zinatajwa katika Biblia, rangi hazijasisitizwa sana. Rangi za asili hazitajwi mara nyingi katika maelezo. Rangi zinazotokea mara kwa mara na ambazo zinatofautishwa kwa uangalifu zaidi ni rangi zilizotengenezwa, hasa rangi za kudumu.

Rangi Zilizotajwa Katika Biblia

Kutokana na jinsi Waebrania walivyotambua rangi tofauti na sisi katika utamaduni wa Magharibi, wakati mwingine ni vigumu kutafsiri kwa usahihi maneno mbalimbali ya Kiebrania yanayoashiria

rangi. Hivyo basi, mara nyingi kuna tofauti kubwa katika tafsiri za maneno hayo katika Biblia za Kiswahili. Ili kutoa msingi wa kulinganisha, makala hii itafuata RSB isipokuwa inapobainishwa vinginevyo.

Rangi zinazotajwa mara nyingi katika AK na AJ ni zifuatazo:

"Nyeusi" ni tafsiri ya maneno matano katika AK na moja katika AJ, ikielezea viwango tofauti vya giza. Maneno hayo yanaelezea rangi ya wanakondoo ([Mwan 30:32-33, 35, 40](#)), nywele ([Law 13:31, 37; Wimbo 5:11; Math 5:36](#)), ngozi ([Ayub 30:30](#)), farasi ([Zek 6:2, 6; Ufunuo 6:5](#)), anga ([1 waf18:45; Is 50:3; Yer 4:28](#)), siku ([Ayub 3:5; Mika 3:6](#)), jua lililoffia ([Ufunuo 6:12](#)), na jeshi linalovamia ([Yoel 2:2](#)). "Weusi" wa Ayubu ([Ayub 30:28](#)) umeeleweka kama ugonjwa au huzuni.

"Bluu" labda inahusu rangi ya bluu-zambarau iliyopatikana kutoka kwa konokono wa Bahari ya Mediterania. Rangi maarufu, ilionekana kuwa ya ya thamani ndogo katika enzi za kale kuliko "zambarau ya kifalme." Rangi zote mbili zilikuwa zinatengenezwa huko Tiro, ambayo wakati mmoja ilikuwa na ukiritimba katika utengenezaji wa rangi ya bluu na zambarau ([2 Mambo 2:7, 14; Ezek 27:24](#)). Meli za Tiro zilikuwa na mapazia ya bluu na zambarau ([Ezek 27:7](#)). Bluu ilitumiwa katika vitambaa vya maskani ([Kut 26:1; Hes 4:6-9](#)), mavazi ya makuhani ([Kut 28:5-6](#)), katika hekalu la Sulemani ([2 Mambo 2:7, 14](#)), na katika mahakama ya Kiajemi ([Esth 1:6; 8:15](#)). Bluu haikutajwa katika Agano Jipya.

"Crimson kwa kiingereza" ni tafsiri ya Kiswahili ya maneno matatu tofauti ya Kiebrania. Rangi hii nyekundu ya vivuli mbalimbali ilitokana na wadudu fulani. Neno hili linaelezea vitambaa fulani katika hekalu la Solomoni ([2 Mambo 2:7, 14; 3:14](#)) na lilitumiwa kwa njia ya mfano kuelezea dhambi ([Is 1:18](#)). Neno lililotafsiriwa "nyekundu" kuelezea mavazi kutoka Bozra ([63:1](#)) labda linamaanisha "rangi angavu" badala ya kivuli maalumu.

"Kijivu," rangi inayopatikana tu katika AK, inatumika pekee kuelezea uzee—kama vile nywele za kijivu au kichwa cha kijivu ([Mwan 42:38; 44:29-31; Kumb 32:25; 1 Sam 12:2; 1 waf 2:6, 9; Ayub 15:10; Zab 71:18; Meth 20:29; Is 46:4; Hos 7:9](#)). Neno tofauti linalotumiwa kuelezea farasi wa kijivu wenye madoadao ([Zek 6:3](#)) labda linamaanisha "wenye madoa" au "wenye madoadao."

"Kijani" hutafsiri maneno saba katika AK na mawili katika AJ. Maneno mengi yanahusu mimea na yanaelezea hali ya mimea kuwa safi au yenye unyevunyevu badala ya rangi yake. Yafuatayo yanaelezewa kama "kijani": mimea ([Mwan 1:30](#)), miti ([1 waf 14:23](#)), matawi ([Ayub 15:32](#)), malisho ([Zab 23:2; Yoel 2:22](#)), mimea ya shambani ([Zab 37:2](#)), miti ya mizeituni ([Zab 52:8; Yer 11:16](#)), miiba ([Zab 58:9](#)), majani ([Yer 17:8](#)), nyasi ([Mark 6:39; Ufunuo 8:7](#)), na mbao ([Luka 23:31](#)). Mbali na mimea mbalimbali, bawa la njiwa ([Zab 68:13](#)), kitanda ([Wim 1:16](#)), na mtu mwenye haki ([Zab 92:14](#)) pia vinaelezewa kama "kijani." Ibada za kipagani zilifanyika chini ya "kila mti wa kijani" ([Kumb 12:2; 2 waf 16:4; Is 57:5; Yer 2:20; Ezek 6:13](#)), ingawa neno hilo linaelezea ukuaji wa majani kuwa wa kifahari badala ya rangi yake.

Neno lingine, "kijani kibichi," limetokana na moja ya maneno ya AK kwa "kijani" na linahusiana na ugonjwa ([Law 13:49](#)) na kuvu inayotokea kwenye kuta za nyumba ([14:37](#)).

"Zambarau" ilikuwa rangi yenye thamani kubwa zaidi katika ulimwengu wa kale. Ikijumuisha vivuli vinavyotofautiana kutoka zambarau halisi hadi nyekundu, ilipatikana kutoka kwa konokono wa aina la Gastropoda. Watu wa kwanza kutumia rangi hiyo labda walikuwa Wafinisia wa kale, ambao jina lao linaweza kutoka kwa neno la Kigiriki linalomaanisha "nyekundu ya damu." Kwa vyovyote vile, Wafinisia walitawala sekta ya zambarau kwa miaka mingi. Baadhi ya vitambaa vilielezewa kuwa vya zambarau: vile vilivyotumika katika maskani ([Kut 25:4; 26:1](#)), katika mavazi ya makuhani ([28:5-8, 15, 33](#)), katika hekalu la Sulemani ([2 Mambo 2:7](#)), katika mapambo ya gari la Sulemani ([Wim 3:10](#)), na katika mapambo ya mahakama ya Uajemi ([Esth 1:6](#)). Zambarau ilivaliwa kawaida na watu matajiri na wafalme ([Waam 8:26; Meth 31:22; Dan 5:7](#)). Mordekai alizawadiwa vazi la zambarau ([Esth 8:15](#)). Danieli alipewa vazi kama hilo ([Dan 5:29](#)). Ilivaliwa na askari wa Ashuru ([Ezek 23:6](#)). Yereimia alielezea sanamu zilizovikwa mavazi ya bluu na zambarau ([Yer 10:9](#)). Meli za Tiro zilikuwa na mapazia ya bluu na zambarau ([Ezek 27:7](#)), na rangi ya

zambarau ilikuwa bidhaa ya biashara kati ya Tiro na watu wa Aramu (V [16](#)). Inatumiwa mara moja kuelezea rangi ya nywele ([Wim 7:5](#)).

Marejeleo ya rangi ya zambarau katika AJ ni machache kuliko katika AK lakini yanathibitisha umuhimu wa kiuchumi wa rangi hiyo. Mavazi ya zambarau yalionyesha utajiri ([Luka 16:19](#)). Yesu alivikwa mavazi ya zambarau na askari wa Kirumi ([Mark 15:17, 20; Yoh 19:2, 5](#); tazama [Math 27:28](#), "nyekundu"). Vazi la zambarau na nyekundu la kahaba wa Babeli lilionyesha cheo cha kifalme ([Ufunuo 17:4](#)). Lidia wa Thiatira alikuwa muuzaji wa vitambaa vya zambarau ([Matendo 16:14](#)).

"Nyekundu" mara nyingi inahusu rangi ya asili ya vitu fulani vilivyotajwa katika Biblia: ngozi ([Mwan 25:25](#)), mchuzi (V [30](#)), jicho ([49:12](#), ingawa neno lililotumiwa hapa linaweza kumaanisha "kung'aa" au "giza"), ng'ombe wa sadaka ([Hes 19:2](#)), maji ([2waf 3:22](#)), uso wa mtu anayelia ([Ayub 16:16](#)), divai ([Met 23:31](#)), macho ya mtu anayekunywa divai (v [29](#)), mavazi ([Is 63:2](#)), ngao ([Nah 2:3](#)), na farasi ([Zek 1:8; 6:2](#)). Inatumiwa kwa njia ya mfano kuelezea dhambi ([Is 1:18](#)). Ugonjwa wa ukoma ([Law 13:49](#)), doa kwenye ngozi (vv [19, 24, 42-43](#)), na kuvu kwenye ukuta wa nyumba ([14:37](#)) vilikuwa na rangi nyekundu. Bahari ya Shamu inatajwa mara nyingi katika AK ([Kut 10:19; 15:4](#)), lakini maneno ya Kiebrania yaliyotafsiriwa hivyo kwa kweli yanamaanisha "Bahari ya Mianzi." Hata hivyo, katika AJ neno la Kigiriki kwa kweli ni neno "nyekundu" ([Mdo 7:36; waeb 11:29](#)). Katika AJ, nyekundu inatumiwa kuelezea rangi ya anga ([Math 16:2-3](#)), farasi ([Ufunuo 6:4](#)), na joka ([12:3](#)).

"Rangi ya damu," rangi nyekundu angavu inayotokana na wadudu fulani, ilitumiwa kwa vitambaa na nyuzi na ilikuwa na thamani kubwa katika ulimwengu wa kale ([Ufunuo 18:12](#)). Ni vigumu kutofautisha kati ya "rangi ya damu" na "rangi ya damu ya mzee" katika Biblia. Uzi wa rangi ya damu ulifungwa kwenye mkono wa Zera alipozaliwa ([Mwan 38:28, 30](#)). Neno hili linaelezea vitambaa fulani katika maskani ([Kut 25:4; 26:1, 31, 36; 27:16](#)), mavazi ya makuhani ([28:5-8, 15, 33](#)), kamba ([Yosh 2:18, 21](#)), mavazi ([2 Sam 1:24; Meth 31:21; Yer 4:30](#)), midomo ([Wim 4:3](#)), na sare za askari ([Nah 2:3](#)). Aina fulani ya nyenzo ya rangi ya damu ilitumika wakati wa kuthibitisha agano huko Sinai ([waeb 9:19](#)), kwa utakaso wa mwenye ukoma ([Law 14:4-6](#)) na nyumba (vv [49-52](#)), kwa kufunika vitu kwenye meza ya mkate wa Uonyesho ([Hes 4:8](#)), na kwa ibada ya ng'ombe mwekundu ([19:6](#)). Mathayo alielezea vazi la Yesu wakati wa kesi yake kama rangi ya damu ([Math 27:28](#)). Mwanamke wa

[Ufunuo 17:3-4](#) alikuwa amevaa zambarau na rangi ya damu na ameketi juu ya mnyama wa rangi ya damu. Fahari inayohusishwa na Roma inaonyeshwa na maelezo ya mavazi ya zambarau na rangi ya damu ([Ufunuo 18:16](#)). Rangi ya damu, kama rangi ya damu ya mzee na nyekundu, pia inatumika kwa mfano wa dhambi ([Is 1:18](#)).

“Nyeupe” inatafsiri maneno kadhaa yanayopatikana katika Biblia. Kwa ujumla ni rangi ya vitu vya asili kama mbuzi ([Mwan 30:35](#)), nywele ([Law 13:10](#); [Math 5:36](#); [Ufunuo 1:14](#)), ugonjwa wa ngozi ([Kut 4:6](#); [Law 13:4, 17](#)), mana ([Kut 16:31](#)), theluji ([2 waf 5:27](#)), maziwa na meno ([Mwan 49:12](#)), farasi ([Zek 1:8](#); [6:3](#); [Ufunuo 6:2](#); [19:11](#)), punda ([Waam 5:10](#), KJV; RSV “mchanga”), sufu ([Ezek 27:18](#)), mawe maalumu ([Ufunuo 2:17](#)), mwanga ([Math 17:2](#)), mawingu ([Ufunuo 14:14](#)), na mashamba yaliyo tayari kwa mavuno ([Yoh 4:35](#)). Inatumiwa kuelezea rangi ya mapazia ([Esth 1:6](#)), mavazi ([Esth 8:15](#); [Mhub 9:8](#); [Dan 7:9](#); [Mark 16:5](#); [Ufunuo 3:5, 18](#); [4:4](#)), mavazi ya malaika ([Yoh 20:12](#); [Matendo 1:10](#)), na kiti cha enzi ([Ufunuo 20:11](#)). Inatumiwa kwa njia ya mfano kuelezea utakaso kutoka dhambi ([Zab 51:7](#); [Isa 1:18](#); [Dan 12:10](#)) na mwonekano wa wakuu ([Maomb 4:7](#)).

Tazama pia Nguo na Utengenezaji wa Nguo; Rangi, Kupaka Rangi, Mpakaji Rangi.

Rehema

Rehema ni sifa maalum ya Mungu inayoonyesha upendo wake mwaminifu. Kupitia rehema, Mungu hutimiza ahadi zake kwa watu wake hata wanaposhindwa au kumwasi ([Kumbukumbu la Torati 30:1-6](#); [Isaya 14:1](#); [Ezekieli 39:25-29](#); [Warumi 9:15-16, 23](#); [11:32](#); [Waefeso 2:4](#)).

Kuelewa Rehema

Kwenye Biblia, rehema ina maana nyingi tofauti kwa sababu Kiebrania na Kigiriki (lugha asili za Biblia) zilitumia maneno kadhaa kuelezea. Maneno haya yanapotafsiriwa kwa Kiingereza, yanaweza kumaanisha mambo tofauti kama:

- Uzuri
- Upendo wa kweli (au kujitolea kwa upendo)
- Wema
- neema (wema wa Mungu ambao hatustahili)
- Mapendeleo
- Rehema
- Huruma (kuwajali wengine)
- Upendo usioweza kubadilika

Sehemu muhimu ya huruma ni kuwa na hamu ya kuwasamehe wale waliokosea na kuwasaidia wanapopitia matatizo.

Jinsi Mungu Anavyoonyesha Huruma

Rehema inatokana na upendo wa Mungu kwa watu. Upendo huu unaonyeshwa kwa uhuru katika matendo yake ya kuwaokoa wale ambao ana ahadi nao kupitia uhusiano wake maalum wa agano. Katika Agano la Kale, alichagua watu wa Israeli kuwa wake na akawaonyesha rehema ([Kutoka 33:19](#); [Isaiah 54:10](#); [63:9](#)). Mungu anaendelea kuwakubali watu wake wasiotii na daima anajaribu kuwarudisha kwake.

Mwenye zaburi anamwelezea Mungu kama Baba anayejali watoto wake wanaomheshimu na kumtumaini ([Zaburi 103:13](#)). Hosea anaonyesha Mungu kama Baba mwenye upendo anayewatazama watu wake waasi kutoka mbinguni kwa uangalifu mkubwa ([Hosea 11](#); linganisha [Yeremia 31:20](#)). Pia anaelezea Israeli kama mke asiye mwaminifu. Mungu anampenda Israeli kama mke wake mwaminifu licha ya uasi wa Israeli (kugeuka kutoka kwa Mungu) na dhambi ([Hosea 1-3](#); linganisha [Isaya 54:4-8](#)). Isaya anamwelezea Mungu kama mama anayejali mtoto wake ([Isaya 49:15](#)).

Picha hizi zinaonyesha rehema za Mungu kwa njia mbalimbali. Vipengele vingine vya rehema za Mungu ni pamoja na Mungu kuwakubali watu wanaporudi kwake ([2 Wafalme 13:23](#); [Isaya 54:8](#); [Yoeli 2:18-32](#); [Mika 7:18-20](#)). Pia huwaokoa watu kutoka katika hali ngumu na hatari ([Nehemia 9:19-21](#); [Zaburi 40:11-17](#); [69:16-36](#); [79:8-9](#); [Isaya 49:10](#)).

Kutokana na yale ambayo Waisraeli walijifunza kuhusu upendo na uaminifu wa Mungu, Wayahudi

wanyofu waliomba rehema na msamaha wa Mungu walipohitaji. Hii inaonyeshwa kwa uzuri katika Zaburi za huzuni ([Zaburi 6; 32; 38; 51; 102; 130; 143](#)), pamoja na vifungu vingine vya Agano la Kale ([Kutoka 34:6; Nehemia 9:17; Zaburi 57; 79; 86; 123; Isaiah 33:1-6; Danieli 9:3-19; Yoeli 2:13](#)). Kukumbuka rehema ya Mungu kunawapa wale wanaojuta matumaini kwamba Mungu atawakubali tena.

Rehema katika Agano Jipya

Kwenye Agano Jipya, neno la Kigiriki lenye maelezo mengi linatumika kuelezea huruma ya Yesu kwa watu wenye uhitaji ([Mathayo 9:36; 14:14; 20:34](#)). Linaonyesha huruma na kujali kwake kwa neno lenye nguvu linalomaanisha "kushtuka ndani ya matumbo." Waebrania walifikiri matumbo au tumbo lilikuwa kitovu cha hisia, hasa wema. Yesu alionyeshwa kuwa na hisia za wema wa kina kwa wale wenye uhitaji na kutenda haraka kusaidia mateso yao. Aliponya ([Mathayo 20:34; Marko 1:41](#)), alifufua wafu ([Luka 7:13](#)), na alilisha wenye njaa ([Mathayo 15:32](#)).

Wazo la Agano la Kale kuhusu rehema ya Mungu iliyoonyeshwa kwa watu wake waliochaguliwa pia linaonekana katika Agano Jipya ([Luka 1:50, 54, 72, 78; Waefeso 2:4; 1 Timotheo 1:2; 1 Petro 1:3; 2:10](#)). Matumizi ya kawaida ya rehema katika Agano Jipya ni mpango wa Mungu wa kuwaokoa watu kupitia Yesu Kristo ([Warumi 11:30-32; Waefeso 2:4](#)). Mungu ni "Baba wa rehema" ([2 Wakorintho 1:3](#)). Anawapa rehema wale wanaoamini katika Mwana wake. Ni kwa sababu yeye ni "tajiri wa rehema" kwamba aliwaokoa wale waliokufa kiroho na waliolaaniwa na dhambi zao ([Waefeso 2:4-6](#)). Ni kwa rehema ya Mungu kwamba mtu anasamehewa na kupewa Uzima wa milele ([1 Timotheo 1:13-16](#)).

Wajibu wa Watu Kuonyesha Huruma kwa Wengine

Kwa sababu Mungu ametoa wema wake bure kwa wote, iwe ni wazuri au la, watu wanapaswa kuwa wema kwa wengine pia, hata kama hawastahili. Kwa kweli, watu wanahimizwa kuwa wema, hasa kwa wale ambao ni maskini, wanahitaji msaada, au wamepoteza wanafamilia ([Mithali 14:31; 19:17; Mika 6:8; Zekaria 7:9-10; Wakolosai 3:12](#)). Mungu anaona kuwa wema ni muhimu zaidi kuliko kufuata sheria au kutoa dhabihu ([Mathayo 9:13](#)). Wema wa Mungu kupitia Yesu unamaanisha watu wanapaswa kuwatendea wengine jinsi Mungu amewatendea wao.

Yesu alifanya wema na msamaha kuwa sehemu kuu ya mafundisho yake ([Mathayo 5:7; 9:13; 12:7; 23:23; Luka 6:36; 10:37; Yakobo 3:17](#)). Kabla ya kuja kwake, watu walizungumza kuhusu jinsi ambavyo angekuwa mwema na jinsi msamaha ungekuwa kitovu cha utume wake ([Luka 1:50, 54, 72, 78](#)).

Wakristo wanapaswa kujali na kusaidiana, kama Yesu alivyowasaidia. Wanapaswa kutoa msaada, upendo, na faraja kwa kila mmoja. Yakobo, mmoja wa wafuasi wa Yesu, anasema kwamba kufanya matendo mema ni sehemu muhimu sana ya imani ya kweli ([Yakobo 2:14-26](#)). Yesu alimsifu Msamaria mwema aliyekuwa na huruma. Msamaria mwema alimsaidia mtu aliyekuwa amejeruhiwa na kuibiwa ([Luka 10:36-37](#)). Kuwa na huruma ni sifa maalum ya watu wanaoishi katika ufalme wa Mungu ([Mathayo 5:7](#)).

Tazama pia Mungu, Uwepo na Sifa Zake; Neema; Upendo.

Roho

Neno linalotumika kutafsiri neno la Kigiriki *psuche* na Kiebrania *nephesh*.

Mwanafalsafa wa Kigiriki Plato, aliyeishi katika karne ya nne Kabla ya Kristo (KK), aliamini kwamba roho ni sehemu ya milele ya binadamu. Wakati mwili unakufa, roho haifi. Mtu anapokufa, roho yake inaingia katika mwili mwingine. Ikiwa walikuwa wabaya, roho yao inaweza kuingia katika binadamu wa hali ya chini, mnyama, au ndege. Kwa muda, kupitia kuhama kutoka mwili mmoja hadi mwingine, roho inatakaswa kutokana na uovu. Katika karne za mwanzo za enzi ya Kikristo, Gnosticism pia ilifundisha kwamba mwili ulikuwa kama gereza kwa roho. Ukombozi, au kuokolewa, ulitokea wakati watu walipojifunza siri za Gnostiki, kuruhusu roho yao kuachiliwa kutoka mwilini.

Mtazamo wa Biblia Kuhusu Roho

Biblia ina mtazamo tofauti kuhusu roho.

Roho katika Agano la Kale

Kwenye Agano la Kale, roho ni muhimu kwa maisha ya mwanadamu. Maneno ya Kiebrania na Kigiriki kwa roho mara nyingi yanamaanisha "maisha" na wakati mwingine yanaweza kumaanisha maisha ya wanyama ([Mwanzo 1:20; Mambo ya Walawi 11:10](#)). "Roho kwa Roho" inamaanisha "maisha kwa maisha" ([Kutoka 21:23](#)).

Katika maandiko ya kisheria, roho inamaanisha mtu kuhusiana na sheria (kwa mfano, "Kama roho itafanya dhambi...", [Mambo ya Walawi 4:2](#), Toleo la Mfalme Yakobo). Wakati watu walihesabiwa, walihesabiwa kama roho, kumaanisha watu ([Kutoka 1:5](#); [Kumbukumbu la Torati 10:22](#)).

Kwa maana pana, roho inahusu hisia za binadamu na nguvu za ndani. Watu wanaitwa kumpenda Mungu kwa moyo wao wote na roho zao zote ([Kumbukumbu la Torati 13:3](#)).

Baadhi ya vipengele vya maisha hutokana na roho:

- Maarifa na ufahamu ([Zaburi 139:14](#))
- Mawazo ([1 Samweli 20:3](#))
- Upendo ([1 Samweli 18:1](#))
- Kumbukumbu ([Maombolezo 3:20](#))

Hapa, roho inamaanisha nafsi, utu wa mtu, au yaliyopita.

Agano la Kale halipendekezi kwamba roho huhamia katika mwili mwingine baada ya kifo. Binadamu wanaonekana kama umoja wa mwili na roho, kumaanisha mtu mmoja anayeangaliwa kutoka pembe tofauti. Katika [Mwanzo 2:7](#), kifungu "kiumbe hai" wakati mwingine hutafsiriwa kimakosa kama "roho hai." Fikra si kwamba wanaume na wanawake walikuwa *roho*, kwa kuwa wazi walikuwa na miili. Matumizi ya neno hilo katika asili yanasisitiza kipengele muhimu cha binadamu kama "viumbe hai." Hii haimaanishi binadamu walikuwa roho, bali inaangazia kipengele muhimu cha kuwa "viumbe hai." Wazo la Kiebrania la umoja wa mtu husaidia kuelezea mtazamo wa kivuli wa maisha baada ya kifo katika Agano la Kale, kwani ni vigumu kufikiria uwepo bila mwili ([Zaburi 16:10](#); [49:15](#); [88:3-12](#)). Ambapo matumaini ya maisha baada ya kifo yapo, ni kutokana na imani katika nguvu za Mungu juu ya kifo, kuamini kwamba ushirika na Yeye unaendelea baada ya kifo ([Kutoka 3:6](#); [1 Samweli 2:6](#); [Ayubu 19:25-26](#); [Zaburi 16:10-11](#); [73:24-25](#); [Isaiah 25:8](#); [26:19](#); [Danieli 12:2](#); [Hosea 6:1-3](#); [13:14](#)).

Roho katika Agano Jipya

Kwenye Agano Jipya, neno roho (*psuche*) lina maana zinazofanana na zile katika Agano la Kale. Mara nyingi, linamaanisha maisha yenyewe. Wafuasi wa Yesu walihatarisha maisha yao (roho) kwa ajili yake ([Matendo 15:26](#); linganisha [Yohana 13:37](#); [Warumi 16:4](#); [Wafilipi 2:30](#)). Yesu, kama Mwana wa Mtu, alikuja kuhudumu na kutoa maisha

yake (roho) kama fidia kwa wengi ([Mathayo 20:28](#); [Marko 10:45](#)). Kama Mchungaji Mwema, anaweka chini maisha yake (roho) kwa ajili ya kondoo ([Yohana 10:14, 17-18](#)). Katika [Luka 14:26](#), uanafunzi unamaanisha kuwa tayari kujikana hadi kufikia kupoteza maisha kwa ajili ya Kristo (linganisha [Luka 9:23](#); [Ufunuo 12:11](#)).

Mara nyingi "roho" inaweza kumaanisha "mtu" ([Matendo 2:43](#); [3:23](#); [7:14](#); [Warumi 2:9](#); [13:1](#); [1 Petro 3:20](#)). Usemi "kila roho hai" (kama unavyotumika wakati mwingine katika [Ufunuo 16:3](#)) unaonyesha kipengele muhimu cha viumbe hai. Kama ilivyo katika Agano la Kale, roho inaweza kumaanisha nguvu za hisia za mtu. Inawakilisha nafsi ya ndani ya mtu. Wakati Yesu alipokuwa akihangaiwa kuhusu kifo chake, alizungumza juu ya roho yake ikisagwa ([Mathayo 26:38](#); [Marko 14:34](#); linganisha [Zaburi 42:6](#)). Katika muktadha mwingine, Yesu aliahidi pumziko kwa roho za wale wanaokuja kwake ([Mathayo 11:29](#)). Hapa, "roho" inamaanisha mtu muhimu (linganisha [Luka 2:35](#); [2 Wakorintho 1:23](#); [2 Wathesalonike 2:8](#); [3 Yohana 1:2](#)).

Roho na Nafsi

Sehemu kadhaa zinataja nafsi pamoja na roho. [Luka 1:46-47](#) inaweza kuwa ni "usawa wa kishairi," ambapo wazo moja limeandikwa kwa njia mbili tofauti. Maneno yote mawili yanamrejelea Maria kama mtu katika nafsi yake ya ndani kabisa. [Waebrania 4:12](#), "kugawanya nafsi na roho," ni njia ya kielelezo ya kuonyesha jinsi Neno la Mungu linavyochunguza nafsi yetu ya ndani. Katika [1 Wathesalonike 5:23](#), sala ya wasomaji kuhifadhiwa bila lawama katika roho, nafsi, na mwili inamaanisha mtu mzima. Hapa, nafsi inaweza kupendekeza uwepo wa kimwili, wakati roho inaweza kumaanisha maisha ya juu au ya "kiroho."

Kwenye vifungu vingine, roho inahusiana na hisia, mapenzi, na akili, ikimaanisha daima uwepo wa ndani wa mtu. Watu wanapaswa kumpenda Mungu kwa roho zao zote ([Mathayo 22:37](#); [Marko 12:30](#); linganisha [Kumbukumbu la Torati 6:5](#)). Usemi "kutoka kwa roho yako" (kama inavyotafsiriwa wakati mwingine katika [Waefeso 6:6](#); [Wakolosai 3:23](#)) unamaanisha "kutoka moyoni," kwa uwepo wote wa mtu. Katika [Wafilipi 1:27](#), waumini wanaitwa kuwa na nia moja (linganisha [Matendo 4:32](#); [14:2](#)).

Roho na Wokovu

Sehemu zinazohusu roho na wokovu ni pamoja na:

- [Mathayo 10:28](#)
- [Luka 12:5](#)

[Waebrania 6:19](#)

[Waebrania 10:39](#)

- [Waebrania 12:3](#)
- [Waebrania 13:7](#)
- [Yakobo 1:21](#)

[Yakobo 5:20](#)

- [1 Petro 1:9, 22-23](#)
- [1 Petro 2:25](#)
- [1 Petro 4:19](#)
- [Ufunuo 6:9](#)
- [Ufunuo 20:4](#)

Vifungu hivi vinajadili mwanadamu, zaidi ya mwili wa kimwili, na uwepo wa mtu pamoja na Mungu kabla ya ufufuo.

tazama pia Mwanadamu; Roho ya Mwanadamu.

Roho wa Mungu

Maelezo ya Mungu katika vitendo, Mungu katika mwendo. Neno "roho" (Kiebrania, ruach; Kigiriki, pneuma) ni neno lililotumika tangu zamani kuelezea na kufafanua uzoefu wa nguvu za kiungu zinazofanya kazi ndani, juu, na kuzunguka watu.

Kwenye Agano la Kale

Kuna maana tatu za msingi zinazoonekana katika matumizi ya "roho" kutoka kwa maandiko ya Kiebrania ya awali: Ilikuwa ni upepo kutoka kwa Mungu, ilikuwa pumzi ya uhai, na ilikuwa roho ya furaha kuu.

Kwanza, ilikuwa upepo kutoka kwa Mungu (neno lile lile la Kiebrania lililotafsiriwa "Roho" katika [Mwan 1:2](#)) uliosababisha maji ya Gharika kupungua ([8:1](#)). Upepo kutoka kwa Mungu ulivuma nziye juu ya Misri ([Kut 10:13](#)) na kware juu ya kambi ya Israeli. Pumzi ya pua zake ilitenganisha maji ya Bahari ya Shamu wakati wa kutoka Misri ([14:21](#)).

Pili, ilikuwa pumzi ya Mungu iliyomfanya mwanadamu kuwa kiumbe hai ([Mwa 2:7](#)). Ni moja ya mitazamo ya awali ya imani ya Kiebrania

kwamba wanadamu wanaishi tu kwa sababu ya msukumo wa pumzi au roho ya kiungu ndani yao ([Mwan 6:3](#); [Ayub 33:4](#); [34:14-15](#); [Zab 104:29-30](#)). Baadaye, tofauti iliyo wazi ilitolewa kati ya Roho wa kiungu na roho ya kibinadamu, na kati ya roho na nafsi, lakini katika hatua za awali hizi zote zilionekana kuwa maonyesho yanayofanana ya nguvu ile ile ya kiungu, chanzo cha uhai wote—wanyama pamoja na wanadamu ([Mwan 7:15, 22](#); tazama [Mhub 3:19-21](#)).

Tatu, kulikuwa na nyakati ambapo nguvu hii ya kiungu ilionekana kumshika na kumiliki mtu kikamilifu, kiasi kwamba maneno au matendo yake yalizidi sana yale ya tabia ya kawaida. Mtu kama huyo alionekana wazi kama wakala wa kusudi la Mungu na kupewa heshima. Hivi ndivyo viongozi walivyotambuliwa katika kipindi cha kabla ya ufalme—Othnieli ([Waam 3:10](#)), Gideoni ([6:34](#)), Yeftha ([11:29](#)), na mfalme wa kwanza, Sauli ([1 Sam 11:6](#)), pia. Vivyo hivyo, manabii wa mwanzo walikuwa wale ambao msukumo wao ulitokana na furaha kuu ([1 Sam 19:20-24](#)).

Kwenye hatua za awali za mawazo ya Kiebrania, uzoefu wa kipekee ulionekana kama athari ya moja kwa moja ya nguvu ya kimungu. Hii ilikuwa kweli hata wakati furaha hiyo ilitambuliwa kuwa mbaya kwa tabia, kama ilivyokuwa kwa kukamatwa kwa Sauli na Roho ([1 Sam 16:14-16](#)). Roho kutoka kwa Mungu inaweza kuwa kwa ubaya vilevile kwa wema (tazama [Waam 9:23](#); [1 Waf 22:19-23](#)).

Kwenye Maandishi ya Manabii

Kwa Isaya, roho ilikuwa ile iliyomfanya Mungu kuwa wa kipekee na kumtofautisha yeye na matendo yake na mambo ya kibinadamu ([Is 31:3](#)). Baadaye, kivumishi "takatifu" kilionekana kama kile kilichotofautisha Roho wa Mungu na roho nyingine yoyote, ya kibinadamu au ya kimungu ([Zab 51:11](#); [Is 63:10-11](#)).

Tatizo la unabii wa uongo lilisisitiza hatari ya kudhani kwamba kila ujumbe uliotolewa kwa furaha ulikuwa neno la Bwana. Hivyo, vipimo vya unabii vilitathmini maudhui ya ujumbe uliotolewa au tabia ya maisha ya nabii, si kiwango au ubora wa msukumo (tazama [Kumb 13:1-5](#); [18:22](#); [Yer 23:14](#); [Mika 3:5](#)). Hii hisia ya hitaji la kutofautisha kati ya msukumo wa kweli na wa uongo na kutofautisha neno la Mungu na unabii wa furaha tu inaweza kusaidia kueleza kutoridhika kwa kushangaza kwa manabii wakuu wa karne ya nane na ya saba KK kuhusisha msukumo wao na Roho.

Kwenye Maandishi ya Uhamishoni na Baada ya Uhamishoni

Kwenye fasihi ya wakati wa uhamisho na baada ya uhamisho, jukumu la Roho linapunguzwa kwa kazi mbili kuu: ile ya Roho wa unabii na ile ya Roho wa enzi ijayo.

Manabii wa baadaye tena walizungumza juu ya Roho kwa maneno wazi kama mhamasishaji wa unabii (tazama [Ezek 3:1-4, 22-24](#); [Hag 2:5](#); [Zek 4:6](#)). Walipotazama nyuma kwenye kipindi cha kabla ya uhamisho, manabii hawa walimhusisha kwa uhuru Roho na uhamasishaji wa “manabii wa zamani” pia ([Zek 7:12](#)).

Hali hii ya kuinua nafasi ya Roho kama mhamasishaji wa unabii ilizidi kuwa na nguvu katika kipindi kati ya Agano la Kale na Agano Jipya, hadi katika Uyahudi wa kirabina Roho alikuwa karibu pekee mhamasishaji wa maandiko ya kinabii ambayo sasa yanachukuliwa kama Maandiko.

Uelewa mwingine wa jukumu la Roho wakati wa uhamisho na baada ya uhamisho ulikuwa kwamba Roho angekuwa udhihirisho wa nguvu za Mungu katika enzi ijayo. Tumaini hilo la eskatolojia la nguvu za kimungu kutekeleza utakaso wa mwisho na uumbaji upya lina mizizi hasa katika unabii wa Isaya ([Is 4:4](#); [32:15](#); [44:3-4](#)). Isaya anazungumzia mmoja aliyetiwa mafuta na Roho kutimiza wokovu kamili na wa mwisho ([11:2](#); [42:1](#); [61:1](#)). Kwingineko, shauku hiyo hiyo inaelezwa kwa maneno ya Roho kutolewa kwa uhuru kwa Israeli wote ([Ezek 39:29](#); [Jl 2:28-29](#); [Zek 12:10](#)) katika agano jipya ([Yer 31:31-34](#); [Ezek 36:26-27](#)).

Katika kipindi kabla ya Yesu, uelewa wa Roho kama Roho wa unabii na kama Roho wa enzi ijayo ulikuwa umeendelea kuwa fundisho lililoenea kwamba Roho hangeweza tena kupatikana katika wakati wa sasa. Roho alikuwa akijulikana zamani kama mhamasishaji wa maandiko ya kinabii, lakini baada ya Hagai, Zekaria, na Malaki, Roho alikuwa ameondoka ([1 Macc 4:44-46](#); [9:27](#); 2 Bar 85:1-3; tazama pia [Zab 74:9](#); [Zek 13:2-6](#)). Roho angejulikana tena katika enzi ya Masihi, lakini katika kipindi cha mpito Roho hakuwa na Israeli. Hata Hillel mkuu (kiongozi na mwalimu wa Kiyahudi aliyefunza, 60? Kabla ya Kristo (KK)–Anno Domini (AD) 20?), ambaye alikuwa karibu na wakati wa Yesu, hakuwa amepokea Roho—ingawa kama mtu yeyote alikuwa anastahili Roho, ni yeye. Kuna jadi kwamba katika mkutano wa Hillel na watu wengine wenye hekima, sauti kutoka mbinguni ilisema, “Miongoni mwa wale walio hapa

ni mmoja ambaye angekuwa anastahili Roho Mtakatifu kukaa juu yake, kama wakati wake ungekuwa unastahili.” Watu wenye hekima wote walimtazama Hillel.

Matokeo ya ukosefu huu uliokubalika wa Roho ni kwamba Roho kwa hakika alitiishwa na sheria. Roho alikuwa mhamasishaji wa sheria, lakini kwa kuwa Roho hakuweza tena kupatikana moja kwa moja, sheria ikawa sauti pekee ya Roho. Ilikuwa ni ukuaji huu wa sheria na watafsiri wake wenye mamlaka ulioitoa msingi wa utume wa Yesu na kuenea kwa awali kwa Ukristo.

Kwenye Agano Jipya

Ili tuelewe mafundisho ya Agano Jipya kuhusu Roho, lazima tutambue mwendelezo na tofauti zake na Agano la Kale. Katika maeneo mengi matumizi ya Agano Jipya hayawezi kueleweka kikamilifu isipokuwa kwa kuzingatia msingi wa dhana au vifungu vya Agano la Kale. Kwa mfano, utata wa [Yohana 3:8](#) (“upepo,” “Roho”), [2 Wathesalonike 2:8](#) (“pumzi”), na [Ufunuo 11:11](#) (“pumzi ya uhai”) unatufanya turudi kwenye maana za msingi za Kiebrania za “roho.” [Matendo 8:39](#) na [Ufunuo 17:3](#) na [21:10](#) zinaonyesha dhana ile ile ya Roho ambayo tunapata katika [1 Wafalme 18:12](#), [2 Wafalme 2:16](#), na [Ezekieli 3:14](#). Waandishi wa Agano Jipya kwa ujumla wanashiriki mtazamo wa kirabbi kwamba Maandiko yana mamlaka ya Roho nyuma yake (tazama [Mark 12:36](#); [Matendo 28:25](#); [Waeb 3:7](#); [2 Pet 1:21](#)). Mwendelezo mkuu ni kwamba Agano Jipya linatimiza kile ambacho waandishi wa Agano la Kale walitarajia. Wakati huo huo, Ukristo siyo tu Uyahudi uliotimizwa. Kuja kwa Yesu na kutoa kwake Roho wake kuishi ndani ya waumini wake kunatofautisha imani mpya kama kitu kipya na tofauti.

Roho ya Enzi Mpya

Kipengele cha kushangaza zaidi cha huduma ya Yesu na ujumbe wa Wakristo wa kwanza kilikuwa ni imani yao na tangazo kwamba baraka za enzi mpya zilikuwa tayari zipo, kwamba Roho wa eskatolojia tayari alikuwa amemwagwa. Isipokuwa kwa Waessenini huko Qumran, hakuna kundi au mtu mwingine yeyote ndani ya dini ya Kiyahudi ya wakati huo aliyethubutu kutoa dai kama hilo la ujasiri. Manabii na marabi walitazamia enzi ya masihi ambayo bado haijafika, na waandishi wa apokaliptiki walionya juu ya ujio wake wa karibu, lakini hakuna aliyefikiria kuwa tayari ipo. Hata Yohana Mbatizaji alizungumza tu juu ya yule anayekaribia kuja na uendeshaji wa Roho katika

siku za usoni za karibu ([Mark 1:8](#)). Lakini kwa Yesu na Wakristo wa karne ya kwanza, tumaini lililotamaniwa lilikuwa uhalisia wa kuishi, na dai hilo lilikuwa na hisia ya kuisimua ya kuwa katika "siku za mwisho." Bila kutambua kipengele hicho cha eskatolojia cha imani na maisha ya Wakristo, hatuwezi kuelewa mafundisho haya juu ya, na uzoefu wa, Roho.

Yesu alifikiri waziwazi mafundisho na uponyaji wake kama utimilifu wa tumaini la kinabii ([Math 12:41-42](#); [13:16-17](#); [Luka 17:20-21](#)). Hasa, alijiona kama yule aliyetiwa mafuta na Roho kutoa wokovu ([Math 5:3-6](#); [11:5](#); [Luka 4:17-19](#)). Vivyo hivyo, Yesu alielewa mapepo yake kama athari ya nguvu za Mungu na kama udhihirisho wa utawala wa Mungu wa wakati wa mwisho ([Math 12:27-28](#); [Mark 3:22-26](#)). Waandishi wa Injili, hasa Luka, wanasisitiza tabia ya eskatolojia ya maisha na huduma ya Yesu kwa kuisitiza jukumu la Roho katika kuzaliwa kwake ([Math 1:18](#); [Luka 1:35, 41, 67](#); [2:25-27](#)), ubatizo wake ([Mark 1:9-10](#); [Matendo 10:38](#)), na huduma yake ([Math 4:1](#); [12:18](#); [Mark 1:12](#); [Luka 4:1, 14](#); [10:21](#); [Yoh 3:34](#)).

Kanisa la Kikristo lilianza na pumzi ya Roho Mtakatifu siku ya ufufuo wa Kristo ([Yoh 20:22](#)), ikifuatiwa na kumiminwa kwa Roho katika Pentekoste "katika siku za mwisho." Uzoefu wa ajabu wa maono na maneno yaliyoongozwa ulionekana kama uthibitisho kwamba enzi mpya iliyotabiriwa na Yoeli ilikuwa imefika sasa ([Matendo 2:2-5, 17-18](#)). Vivyo hivyo, katika Waebrania zawadi ya Roho inazungumziwa kama "nguvu za enzi ijayo" ([Waebr 6:4-5](#)). La kushangaza zaidi ni ufahamu wa Paulo wa Roho kama dhamana ya wokovu kamili wa Mungu ([2 Kor 1:22](#); [5:5](#); [Waebr 1:13-14](#)), na kama malipo ya kwanza ya urithi wa waumini wa ufalme wa Mungu ([War 8:15-17](#); [1 Kor 6:9-11](#); [15:42-50](#); [Gal 4:6-7](#); [5:16-18, 21-23](#); [Waebr 1:13-14](#)). Roho hapa tena inafikiriwa kama nguvu za enzi ijayo, kama nguvu hiyo (ambayo itatambulisha utawala wa Mungu mwishoni mwa wakati) tayari inaunda na kubadilisha maisha ya waumini.

Kwa Paulo, hii inamaanisha pia kwamba zawadi ya Roho ni mwanzo tu wa mchakato wa maisha yote ambao hautaisha hadi mtu mzima wa muumini aletwe chini ya nguvu za Roho ([War 8:11, 23](#); [1 Kor 15:44-49](#); [2 Kor 3:18](#); [5:1-5](#)). Inamaanisha pia kwamba uzoefu wa sasa wa imani ni wa mvutano wa maisha yote kati ya kile ambacho Mungu tayari ameanza kuleta katika maisha ya muumini na kile ambacho bado hakijawekwa chini ya neema ya Mungu ([Wafil 1:6](#)). Ni mvutano huu kati ya maisha

"katika Roho" na maisha "katika mwili" (tazama [Gal 2:20](#)) ambao unakuja kwa maonyesho ya kuisimua katika [Warumi 7:24](#) na [2 Wakorintho 5:2-4](#).

Roho ya Maisha Mapya

Kama Roho ni alama ya enzi mpya, si ajabu kwamba waandishi wa Agano Jipya walielewa zawadi ya Roho kuwa ndiyo inayoleta mtu katika enzi mpya. Yohana Mbatizaji alielezea jinsi yule ajaye atakavyobatiza kwa Roho Mtakatifu na kwa moto ([Math 3:11](#)). Kulingana na [Matendo 1:5](#) na [11:16](#), taswira hii ilichukuliwa na Yesu, na ahadi inaonekana kutimizwa katika Pentekoste—kumiminwa kwa Roho hapa kukieleweka kama kitendo cha Kristo aliyefufuka katika kuwaingiza wanafunzi wake katika enzi mpya ([Matendo 2:17, 33](#)).

Inaonekana kuwa mojawapo ya malengo ya Luka katika kitabu cha Matendo ni kuonyesha umuhimu wa msingi wa zawadi ya Roho katika kuanzisha uongofu—ni ile "zawadi ya Roho Mtakatifu" inayomfanya mtu kuwa Mkristo ([Matendo 2:38-39](#)). Watu wangeweza kuwa wafuasi wa Yesu duniani, lakini ni pale tu walipopokea zawadi ya Roho ndipo wangeweza kusemekana kuwa "wamemwamini Bwana Yesu Kristo" ([11:16-17](#)). Wakati uwepo wa Roho ulipodhihirishwa ndani na juu ya maisha ya mtu, hilo lilitambuliwa na Petro kama uthibitisho wa kutosha kwamba Mungu alikuwa amemkubali mtu huyo, ingawa hakuwa bado ametangaza rasmi imani au kubatizwa ([10:44-48](#); [11:15-18](#); [15:7-9](#)). Vivyo hivyo Apolo, tayari akiwa na Roho ([18:25](#)), ingawa maarifa yake ya "njia ya Mungu" yalikuwa na upungufu kidogo (mistari [24-26](#)), inaonekana hakuhitajika kuongeza "ubatizo wa Yohana" wake na ubatizo wa Kikristo. Hata hivyo, wale wanafunzi 12 waliodaiwa kuwa huko Efeso walithibitisha kwa ujinga wao wa Roho kwamba bado hawakuwa wanafunzi wa Bwana Yesu ([19:1-6](#)). Paulo aliwauliza wanaume hawa 12, "Je, mlipokea Roho Mtakatifu mlipoamini?" ([19:2](#)).

Hii inakubaliana na msisitizo wa Paulo katika barua zake. Imani na kupokea Roho huenda pamoja: kupokea Roho ni kuanza maisha ya Kikristo ([Gal 3:2-3](#)); kubatizwa katika Roho ni kuwa mshiriki wa mwili wa Kristo ([1 Kor 12:13](#)); kuwa na "Roho wa Kristo" ni kumilikiwa na Kristo ([War 8:9-11](#)); kupokea Roho ni sawa na kuwa mtoto wa Mungu ([War 8:14-17](#); [Gal 4:6-7](#)). Roho anavyotambulisha enzi mpya na maisha ya enzi mpya kwamba ni zawadi ya Roho pekee inayoweza

kumleta mtu katika enzi mpya ili apate kuishi maisha ya enzi mpya. Kwa maana Roho ni mtoaji wa uhai kwa namna ya kipekee; Roho kwa kweli *ni* uhai wa enzi mpya ([War 8:2, 6, 10](#); [1 Kor 15:45](#); [2 Kor 3:6](#); [Gal 5:25](#)).

Vivyo hivyo katika maandiko ya Yohana, Roho ni Roho anayetoa uhai ([Yoh 6:63](#)), nguvu kutoka juu, mbegu ya maisha ya kimungu inayosababisha kuzaliwa upya ([Yoh 3:3-8](#); [1 Yoh 3:9](#)), na mto wa maji ya uzima unaoleta uhai mtu anapomwamini Kristo ([Yoh 7:37-39](#); vivyo hivyo [4:10, 14](#)). Au tena, kupokea Roho katika [Yohana 20:22](#) kunafanuliwa kama uumbaji mpya unaofanana na [Mwanzo 2:7](#). Kwa hiyo, katika [1 Yohana 3:24](#) na [4:13](#), kumiliki na kupata uzoefu wa Roho kunahesabiwa kama mojawapo ya "majaribio ya maisha" yaliyorodheshwa katika barua hiyo.

Maonyesho ya Roho

Itakuwa wazi kutokana na kile kilichosemwa tayari kwamba wakati Wakristo wa kwanza, kama Waebrania wa kale, waliposema juu ya Roho, walikuwa wakifikiria juu ya uzoefu wa nguvu za kimungu. Katika Agano Jipya, kama ilivyo katika Agano la Kale, "Roho" ni neno linalotumika kuelezea uzoefu wa maisha mapya na uhai (tazama hapo juu), wa ukombozi kutoka kwa sheria (kwa mfano, [War 8:2](#); [2 Kor 3:17](#)), wa kuburudishwa na kufanywa upya kiroho (linganisha kwa mfano, [Is 32:15](#); [Ezek 39:29](#) na [Yoh 7:37-39](#); [War 5:5](#); [1 Kor 12:13](#); [1 Tim 3:5-6](#)). Ni muhimu kutambua jinsi aina mbalimbali za uzoefu zilivyohusishwa na Roho: uzoefu wa furaha ([Matendo 2:24](#); [10:43-47](#); [19:6](#); linganisha [10:10](#); [22:17](#)—"katika furaha"; [2 Kor 12:1-4](#); [Ufunuo 1:10](#)), uzoefu wa hisia (kwa mfano, upendo—[War 5:5](#); furaha—[Matendo 13:52](#); [1 Wath 1:6](#); tazama pia [Gal 5:22](#); [Wafilipi 2:1-2](#)), uzoefu wa mwangaza ([2 Kor 3:14-17](#); [Waef 1:17-18](#); [Waeb 6:4-5](#); [1 Yoh 2:20-21](#)), na uzoefu unaoleta mabadiliko ya kimaadili ([1 Kor 6:9-11](#)). Vivyo hivyo, Paulo anapozungumza juu ya karama za kiroho, zinazoitwa charismata (matendo au maneno yanayoleta neema ya kimungu katika maonyesho halisi), anaonekana kuwa na matukio mbalimbali ya kweli akilini: maneno yaliyoongozwa ([1 Kor 12:8-10](#); [1 Wath 1:5](#)), miujiza na uponyaji ([1 Kor 12:9](#); [Gal 3:5](#); linganisha [Waeb 2:4](#)), na matendo mbalimbali ya huduma na msaada, ya ushauri na utawala, na ya msaada na huruma ([War 12:7-8](#); [1 Kor 12:28](#)).

Katika kuzungumza hivyo juu ya Roho kwa mujibu wa uzoefu, hatupaswi kusesitiza sana uzoefu maalum au maonyesho, kana kwamba Ukristo wa

mwanzo ulikuwa na mfululizo wa uzoefu wa kilele au hali za juu za kiroho. Kwa hakika kulikuwa na uzoefu kama huo, kwa kweli aina mbalimbali za uzoefu, lakini hakuna uzoefu mmoja unaotengwa kutafutwa na wote (isipokuwa unabii). Hakuna uzoefu wa pili (au wa tatu) wa Roho katika Agano Jipya, na Paulo alionya dhidi ya kuthamini sana maonyesho maalum ya Roho ([1 Kor 14:6-19](#); [2 Kor 12:1-10](#); linganisha [Mark 8:11-13](#)). Ambapo uzoefu maalum unathaminiwa, ni kama maonyesho ya uzoefu endelevu zaidi, maonyesho maalum ya uhusiano wa msingi (linganisha [Matendo 6:3-5](#); [11:24](#)—"amejaa Roho"; [Waef 5:18](#)). Tunachogusa hapa ni nguvu ya kipengele cha uzoefu wa Ukristo wa mwanzo. Ikiwa Roho ni pumzi ya maisha mapya katika Kristo (linganisha [Ezek 37:9-10, 14](#); [Yoh 20:22](#); [1 Kor 15:45](#)), basi kwa kudhani mfano unaendelea zaidi, na uzoefu wa Roho ni kama uzoefu wa kupumua: mtu hajui kila wakati, lakini ikiwa mtu hajui, angalau wakati mwingine, kuna kitu kibaya.

Ushirika wa Roho

Ilikuwa kutokana na uzoefu huu wa pamoja wa Roho kwamba jamii ya kwanza ya Kikristo ilikuwa na kuendelezwa, kwa maana hii ndiyo maana halisi ya "ushirika [koinonia] wa Roho": ushiriki wa pamoja katika Roho yule yule ([Wafilipi 2:1](#); tazama [Matendo 2:42](#); [1 Wakorintho 1:4-9](#)). Ilikuwa ni zawadi ya Roho iliyowaingiza wale walioko Samaria, Kaisaria, na kwingineko kwa ufanisi katika jamii ya Roho ([Matendo 8, 10](#)). Vivyo hivyo, ilikuwa ni uzoefu wa Roho mmoja uliotoa kifungo cha umoja katika makanisa ya misheni ya Paulo ([1 Wakorintho 12:13](#); [Waefeso 4:3-4](#); [Wafilipi 2:1-2](#)). Hapa tunaona umuhimu halisi wa maonyesho ya kimungu ya Roho kwa Paulo: ni kutokana na utofauti wa maonyesho haya maalum kwamba mwili wa Kristo unakua katika umoja ([Warumi 12:4-8](#); [1 Wakorintho 12:12-17](#); [Waefeso 4:4-16](#)).

Roho wa Yesu Kristo

Roho kama inavyofahamika na Yesu Kristo.

Maendeleo na kipengele muhimu zaidi katika uelewa wa awali wa Ukristo kuhusu Roho ni kwamba Roho sasa ni Roho wa Yesu Kristo ([Matendo 16:7](#); [Rom 8:9](#); [Gal 4:6](#); [Phil 1:19](#); [1 Pt 1:11](#); tazama pia [Yn 7:38](#); [15:26](#); [16:7](#); [19:30](#); [Ufu 3:1](#); [5:6](#)). Roho inapaswa kutambulika kama Roho inayoshuhudia Yesu ([Yn 15:26](#); [16:13-15](#); [Matendo 5:32](#); [1 Kor 12:3](#); [1 Yn 4:2](#); [5:7-8](#); [Ufu 19:10](#)), lakini

pia, na kwa undani zaidi, kama Roho iliyomvuvia na kumpa nguvu Yesu mwenyewe. Roho hii ilipatikana kwa waumini baada ya ufufuo wa Kristo.

Mitume Yohana na Paulo walikuwa wazi kabisa katika maandiko yao kuhusu Kristo kuwa roho kupitia ufufuo. Mistari muhimu iliyoandikwa na Yohana ni [Yohana 6:63](#); [7:37-39](#); [14:16-18](#); [20:22](#); na [1 Yohana 3:24](#); [4:13](#). Sehemu muhimu zilizoandikwa na Paulo ni [Warumi 8:9-10](#); [1 Wakorintho 15:45](#); [2 Wakorintho 3:17-18](#); na [1 Wakorintho 6:17](#).

Ufunuo kuhusu Roho wa Yesu unaendelea katika injili ya Yohana. Yohana haelezi mwanzoni kwamba watu hawangeweza kupokea uzima wa milele hadi saa ya utukufu wa Kristo. Katika injili yote, Yesu anatangaza kwa watu mbalimbali kwamba anaweza kuwapa uzima wa milele ikiwa wataamini kwake. Anawaahidi maji ya uzima, mkate wa uzima, na nuru ya uzima. Hata hivyo, hakuna aliyeweza kushiriki kweli haya hadi baada ya Bwana kufufuka. Kama ladha ya awali, kama sampuli, wangeweza kupokea uzima kupitia maneno ya Bwana kwa sababu maneno yake yenyewe yalikuwa roho na uzima ([Yn 6:63](#)); hata hivyo, haikuwa hadi Roho atakapopatikana ndipo waumini wangeweza kweli kuwa wapokeaji wa kiungu, uzima wa milele. Baada ya mazungumzo ya Bwana katika [Yohana 6](#), Yesu alisema, “Ni Roho anayetoa uzima, mwili hauna faida” (mstari [63](#)). Katika mwili, Yesu hakuweza kuwapa mkate wa uzima, lakini Roho alipatikana, wangeweza kuwa na uzima. Tena, Yesu alitoa maji ya uzima—hata uzima unaotiririka kama mito ya maji ya uzima—kwa Wayahudi waliokusanyika kwenye Sikukuu ya Vibanda. Aliwaambia waje na kunywa kwake. Lakini hakuna aliyeweza, wakati huo na pale, kuja na kunywa kwake. Kwa hivyo Yohana aliongeza maelezo: “Lakini haya alisema kuhusu Roho, kwa maana Roho hakuwa bado kwa sababu Yesu hakuwa bado ametukuzwa” ([7:39](#)). Mara Yesu atakapokuwa ametukuzwa kupitia ufufuo, Roho wa Yesu aliyetukuzwa atapatikana kwa watu kunywa. Katika [Yohana 6](#), Yesu alijitoa kama mkate wa uzima kuliwa na watu; na katika [Yohana 7](#), alijitoa kama maji ya uzima kuwaburudisha watu. Lakini hakuna aliyeweza kumla au kumkunywa hadi alipokuwa roho, kama ilivyodokezwa katika [Yohana 6:63](#) na kisha kusemwa wazi katika [Yohana 7:39](#).

Kwenye [Yohana 14:16-18](#), Yesu alichukua hatua zaidi katika kujitambulisha na Roho. Aliwaambia wanafunzi kwamba angewapa Mfariji mwingine.

Kisha aliwaambia kwamba wanapaswa kumjua huyu Mfariji kwa sababu alikuwa, wakati huo, akiishi nao na angekuwa ndani yao katika siku za usoni. Nani mwingine isipokuwa Yesu alikuwa akiishi nao wakati huo? Kisha baada ya kuwaambia wanafunzi kwamba Mfariji angekuja kwao, alisema, “Mimi ninakuja kwenu.” Kwanza alisema kwamba Mfariji angekuja kwao na akae ndani yao, na kisha katika pumzi hiyo hiyo alisema kwamba yeye angekuja kwao na akae ndani yao (tazama [14:20](#)). Kwa ufupi, kuja kwa Mfariji kwa wanafunzi kulikuwa sawa na kuja kwa Yesu kwa wanafunzi. Mfariji ambaye alikuwa akiishi na wanafunzi usiku huo alikuwa Roho ndani ya Kristo; Mfariji ambaye angekuwa ndani ya wanafunzi (baada ya ufufuo) angekuwa Kristo ndani ya Roho.

Jioni ya ufufuo, Bwana Yesu alionekana kwa wanafunzi na kisha akawapulizia Roho Mtakatifu. Upulizaji huu, unatukumbusha Mungu alipompa Adamu pumzi ya uhai ([Mwa 2:7](#)), ulikuwa utimilifu wa yote yaliyokuwa ahadi na kutarajiwa mapema katika injili ya Yohana. Kupitia utoaji huu, wanafunzi walifanywa upya na kukaliwa na Roho wa Yesu Kristo. Tukio hili la kihistoria liliashiria mwanzo wa uumbaji mpya. Yesu sasa angeweza kutambulika kama mkate wa uzima, maji ya uzima, na nuru ya uzima. Waumini sasa walikuwa na uzima wake wa kimungu, wa milele, uliofufuka. Kuanzia wakati huo, Kristo kama roho aliwakalia waumini wake. Hivyo, katika waraka wake wa kwanza Yohana angeweza kusema, “Na kwa hili tunajua kwamba anakaa ndani yetu, kwa Roho ambaye alitupa” ([1 Yn 3:24](#)), na tena, “Kwa hili tunajua kwamba tunakaa ndani yake na yeye ndani yetu, kwa sababu ametupa Roho wake” ([4:13](#)).

Mitume walikabiliwa na mabadiliko makubwa baada ya ufufuo wa Kristo. Walikuwa wamezoea uwepo wake wa kimwili kiasi kwamba ilikuwa vigumu kwao kujifunza jinsi ya kuishi kwa uwepo wake wa kiroho, ndani yao. Katika siku 40 baada ya ufufuo wake, tangu wakati mitume walipopokea pumzi ya Roho, Kristo alikuwa akiwafundisha wanafunzi kufanya mabadiliko hayo. Angeonekana kimwili na kisha kutoweka mara kwa mara. Kuonekana kwake kulikuwa mara kwa mara mwanzoni na kisha kukapungua polepole. Lengo lake lilikuwa kuwaongoza mitume kumjua katika uwepo wake usioonekana. Hata hivyo, hili lilikuwa jipya sana kwao kiasi kwamba alilazimika kuendelea kuwatokea ili kuwapa nguvu na kuwahakikishia. Lakini tamaa yake halisi ilikuwa kuwasaidia kuishi kwa imani na si kwa kuona. Alipotokea kwa wanafunzi walipokuwa pamoja mara ya pili, akiwa na Tomaso, alimkemea Tomaso

kwa kutoamini kwake. Kisha akatamka baraka hii, "Heri wale ambao hawaoni lakini wanaamini" ([Yn 20:29](#)).

Mtume Paulo alikuwa mmoja wa wale walio "barikiwa." Hakumjua Kristo katika mwili, bali alimjua Kristo aliyefufuka ([2 Kor 5:15-16](#)). Kwa sababu hii, alikuwa na faida juu ya mitume wa awali. Walihitaji kufanya mabadiliko makubwa, lakini tangu mwanzo kabisa, Paulo alimjua Kristo aliyefufuka kama Roho. Paulo alikua mtangulizi wa Wakristo wote ambao hawajawahi kumwona Yesu katika mwili na ambao wamekuja kumjua katika Roho. Ndiyo, Paulo alikuwa amemwona Bwana aliyefufuka; alikuwa wa mwisho kufanya hivyo ([1 Kor 15:8](#)). Na tangu wakati huo alitambua kwamba Yesu alikuwa mwanaume aliyefufuliwa, aliekuzwa juu zaidi ya wote. Paulo aliandika mengi kuhusu hili, lakini maandiko yake hayakumwacha Yesu aliye juu zaidi mbali kwa sababu hii haikuwa kile Paulo alichopitia. Mkristo yeyote mwenye uzoefu anapaswa kuwa na uwezo wa kushuhudia kwamba Kristo aliye mbinguni pia ni Kristo moyoni.

Katika maandiko yake, Paulo mara nyingi huzungumza kuhusu Roho na Kristo kwa njia inayofanana. Hii inaonekana katika [Warumi 8:9-10](#). Maneno "Roho wa Mungu," "Roho wa Kristo," na "Kristo" yanatumika kwa kubadilishana. Roho wa Mungu ni Roho wa Kristo, na Roho wa Kristo ni Kristo. Katika mistari hii, ni dhahiri kwamba Paulo alitambua Roho na Kristo kwa sababu katika uzoefu wa Kikristo wao ni sawa kabisa. Hakuna kitu kama uzoefu wa Kristo mbali na Roho. Mgawanyiko na/au utofauti upo katika theolojia ya Utatu—na kwa sababu nzuri sana—lakini mgawanyiko huo haupo karibu katika uzoefu halisi. Kauli kadhaa za Paulo zimeandikwa kutoka kwa mtazamo wa uzoefu.

Kwenye [1 Wakorintho 15:45](#), Paulo anasema kwamba Yesu aliyefufuka alikua roho inayotoa uhai. Angalia kwamba mstari hausemi Yesu alikua Roho, kana kwamba mtu wa Pili wa Utatu alikua wa tatu, bali kwamba Yesu alikua roho kwa maana kwamba uwepo wake wa kufa na umbo vilibadilishwa kuwa uwepo wa kiroho na umbo. Nafsi ya Yesu haikubadilishwa kupitia ufufuo, ni umbo lake tu. Kwa umbo hili la kiroho lililobadilishwa, Yesu alipata tena hali muhimu ya kuwa ambayo alijitenga nayo alipokuwa mwanadamu. Kabla ya kuwa mwanadamu, alikuwapo katika umbo la Mungu ([Wafilipi 2:6](#)), ambalo umbo ni Roho na hivyo aliunganishwa na Roho (wa tatu wa Utatu), huku akibaki tofauti. Kwa

hivyo, maandiko yanaposema kwamba Bwana "alikua roho inayotoa uhai," haimaanishi kwamba Mwana alikua Roho Mtakatifu. Lakini inaonyesha kwamba Kristo, kupitia ufufuo, alipata umbo jipya la kiroho (huku bado akibaki na mwili—ulio tukuka) ambalo lilimuwezesha kuanza uwepo mpya wa kiroho (tazama [1 Petro 3:18](#)).

Kwenye [2 Wakorintho 3](#), Paulo anaeleza kwamba huduma ya Agano Jipya ni huduma inayofanywa na Roho wa Mungu aliye hai (mstari wa [3](#)), ambaye ni Roho anayetoa uzima (mstari wa [6](#)). Uchumi mzima wa Agano Jipya unajulikana kama "huduma ya Roho" (mstari wa [8](#)). Wakati huo huo, Paulo anasisitiza kwamba kazi ya huduma ya Agano Jipya ni kuwaleta watu wa Mungu kuona na kupata uzoefu wa Kristo mwenye utukufu ([3:3, 14, 16-18; 4:4-6](#)). Ni katika muktadha huu ambapo Paulo anatangaza kwa ujasiri, "Bwana ndiye Roho" ([3:17](#)). Yeye ambaye anageuza moyo wake kwa Bwana, kwa kweli, anageuza moyo wake kwa Roho. Ikiwa Bwana hakuwa Roho anayekaa ndani ya waumini, wangewezaje kugeuza mioyo yao kwake? Na wangewezaje kubadilishwa kuwa mfano ule ule? [Pili Wakorintho 3:18](#) inasema, "Lakini sisi sote, kwa uso usiofunikwa tukionyesha utukufu wa Bwana, tunabadilishwa kuwa mfano ule ule kutoka utukufu hadi utukufu, kama vile kutoka kwa Bwana-Roho." Kulingana na Kigiriki, kifungu cha mwisho cha aya hii kinaweza kutafsiriwa "Bwana, Roho" (tazama asv) au "Bwana, ambaye ni Roho" (tazama rsv, niv) kwa sababu usemi "Roho" uko katika uhusiano wa moja kwa moja na "Bwana" (yaani, ni maelezo zaidi ya Bwana). Hivyo, Bwana ndiye Roho.

Kwa kumalizia, wakati Maandiko yanapomtambulisha Roho na Kristo na kinyume chake, utambulisho huo si wa kutatanisha. Kristo si Roho Mtakatifu. Kristo na Roho ni nafsi tofauti za Utatu, kama inavyothibitishwa na mafundisho ya jumla ya Neno. Hata hivyo, Maandiko yanamtambulisha Kristo na Roho katika muktadha wa uzoefu wa Kikristo. Inafaa kusema kwamba Wakristo wanamjua Kristo kupitia Roho wake, Roho wa Kristo. Mtu hawezi kumjua Yesu mbali na Roho au isipokuwa kupitia Roho.

Tazama pia Ufufuo.